

Milli Parklardaki Rekreasyon Faaliyetlerinin Toplumsal İşlevleri

Ramazan AÇIKDİLLİ

Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ORCID ID: 0009-0005-1759-7346

Öz

Bu makalenin amacı, milli parklardaki rekreasyonel etkinliklerin doğayı koruma, eğitim, yeniden kullanım ve atıl ormanların geri kazanılması gibi alanlardaki işlevlerini ayrıntılı bir şekilde incelemektir. Çalışma yöntemi olarak, milli parklardaki rekreasyonel etkinliklerin işlevlerini keşfetmek için kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Literatürde yapılan çalışmalar milli parklardaki rekreasyonel etkinliklerin eğitim, koruma ve yeniden kullanma işlevlerine odaklanılarak tematik olarak analiz edilmiş ve düzenlenmiştir. Yapılan incelemelere göre rekreasyonel faaliyetler, milli parkların işleyişinde, eğitim, koruma, bilinçlendirme, yeniden kullanma ve atıl ormanların kazandırılması gibi birçok amaca hizmet etmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu faaliyetler, insan faaliyetleri ile doğa arasında bir denge oluşturmaya yardımcı olur ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlar. Sonuç olarak milli parklar, ziyaretçilere doğa ile bağlantı kurma ve doğanın değerini anlama fırsatı sunarak çevre bilincini artırır ve ziyaretçileri çevre dostu uygulamaları benimsemeye teşvik eder. Bu nedenle, milli parklarda rekreasyon uygulamalarını teşvik etmek ve koruma çabalarına ziyaretçileri ve yerel toplulukları dahil etmek önemli rol oynamaktadır.

Orijinal Makale

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 01.09.2023

Kabul Tarihi: 21.10.2023

Online Yayın Tarihi: 22.10.2023

Anahtar kelimeler: Milli park, Rekreasyon, Sürdürülebilirlik

Social Functions of Recreation Activities in National Parks

Abstract

The aim of this article is to examine in detail the functions of recreational activities in national parks in areas such as nature protection, education, reuse and recovery of idle forests. As a research method, a comprehensive literature review was conducted to explore the functions of recreational activities in national parks. The data obtained were thematically analyzed and organized, focusing on the various functions of recreational activities in national parks. According to the research findings, recreational activities play a vital role in serving many purposes in the functioning of national parks, such as education, conservation, awareness-raising, reuse, and the acquisition of idle forests. These activities help to balance human activities and nature, ensuring the sustainable use of natural resources. As a result, national parks provide visitors with opportunities to connect with nature, understand its value, and foster environmental awareness, encouraging them to adopt environmentally friendly practices. Therefore, promoting recreational practices in national parks and involving visitors and local communities in conservation efforts play an important role.

Original Article

Article Info

Received: 01.09.2023

Accepted: 21.10.2023

Online Published: 22.10.2023

Keywords: National park, Recreation, Sustainability.

Sorumlu Yazar: Ramazan AÇIKDİLLİ

E-mail : rmzn_acikdilli@hotmail.com

GİRİŞ

Günümüzde, insan faaliyetlerinin neden olduğu habitat kaybı, su ve hava kirliliği gibi çevresel etkiler, birçok türün gelecekte yok olma veya tükenme riskiyle karşı karşıya kalabileceği endişesini artırmaktadır. Bu bağlamda, milli parklar ve korunan alanlar, biyoçeşitliliği muhafaza ederek, doğal ekosistemlerin dengesini koruma konusunda kritik bir rol üstlenmektedirler (Situmorang ve Hussain, 2022).

Milli parklar çevrenin korunmasında, yaban hayatının korunmasında ve ziyaretçilere rekreasyonel fırsatlar sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu alanların, özellikle şehirlere yakın parklarda artan kullanımı, rekreasyon ve koruma çabalarının dengelenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Milli parkların öncelikli amacı doğal ve kültürel varlıkları korumak ve ekosistem fonksiyonlarını korumak olmakla birlikte bu parklar, aynı zamanda açık hava rekreasyon faaliyetleri için de önemli alanlardır (Jim, 1989).

Bu rekreasyon faaliyetleri milli parklarda birçok önemli sosyal işleve hizmet etmektedir: eğitim, koruma, farkındalık yaratma, atıl ormanların yeniden kullanımı ve iyileştirilmesi ve fiziksel ve zihinsel sağlığın geliştirilmesi (Manning ve Anderson, 2017). Milli parklardaki rekreasyon faaliyetleri, ziyaretçilerin koruma ve çevre yönetiminin önemi konusunda eğitilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Rehberli turlar, yorumlayıcı programlar ve ziyaretçi merkezleri aracılığıyla park personeli, ziyaretçileri parkta bulunan benzersiz ekosistemler, yaban hayatı ve kültürel miras hakkında eğitebilir (Zawilińska ve Hołuj, 2014). Ayrıca milli parklardaki rekreasyon faaliyetleri, koruma sorunları ve sürdürülebilir uygulamalara duyulan ihtiyaç konusunda farkındalığın artmasına yardımcı olmaktadır. Rekreasyon faaliyetleri, ziyaretçileri milli parkların doğal güzelliğine çekerek, çevreye yönelik bir bağ ve takdir duygusu yaratır (Adesina ve Tang, 2021). Ek olarak, milli parklarda yapılan rekreasyon faaliyetleri atıl ormanların yeniden kullanılmasına ve kurtarılmasına katkı sağlamaktadır. Yürüyüş, kamp ve diğer açık hava etkinlikleri için fırsatlar sunan milli parklar, doğal alanlara erişimi olmayan ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Bu faaliyetler yalnızca eğitim ve eğlence turizmini teşvik ederek yerel ekonomileri desteklemekle kalmıyor, aynı zamanda fiziksel ve zihinsel sağlığı da desteklemekte. Araştırmalar doğada vakit geçirmenin ve rekreasyonel aktivitelere katılmanın hem fiziksel hem de zihinsel sağlık üzerinde olumlu etkileri olabileceğini göstermiştir. Bu nedenle milli parklardaki rekreasyon faaliyetleri yalnızca bir eğlence ve boş zaman biçimi olarak değil, aynı zamanda eğitim, koruma, farkındalık artırma ve fiziksel ve zihinsel sağlığın geliştirilmesi için de fayda sağlamaktadır (Mason ve diğerleri, 2022).

Her yıl dünya çapında milyonlarca insan, doğanın güzelliklerinin tadını çıkarmak, rekreasyonel faaliyetlerde bulunmak ve doğal kaynakları korumanın önemini öğrenmek için milli parkları ziyaret etmektedir. Günlük yaşantısı içinde bunalan insanın dinlenmek için değişik bir mekan arama ihtiyacı doğmuştur. Bu yüzden, insanların en az haftada bir kez, kent dışında bir yeşil alanda, bir piknik yerinde veya bir deniz kıyısında, doğa ile baş başa yorgunluğunu çıkarması gerekmektedir. Yosemite Milli Parkı'nda yapılan bir araştırma, parkta rekreasyon faaliyetlerine katılan ziyaretçilerin, bu faaliyetlere katılmayan ziyaretçilere kıyasla daha yüksek düzeyde olumlu duygular, yaşam doyumu ve genel refah bildirdiklerini ortaya koymuştur (Anderson ve Deuser, 1984). Dinlenmek ve eğlenmek kavramlarının önemli

bölümünü içeren rekreasyon, insan yaşantısının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Serbest zamanın, dinlenme, eğlenme ve özgür kılma fonksiyonları vardır (Öztürk, 2019). Açık hava rekreasyon faaliyetlerinin yürütüldüğü doğal alanların en yaygın olanı, milli parklardır ve bu alanların kuruluş esasını; doğal güzellikler ve kültürel özellikler taşıyan yerlerin, kendi doğal koşulları içinde korunması, sosyal, kültürel ve turistik amaçlarla insanların faydalanması amacı oluşturmaktadır (Doğaner, 1985).

Eagles ve McCool'a (2002) göre korunan alanlarda ve milli parklar özelinde gerçekleştirilen turizm etkinliklerinin, ekonomik anlamda olanakları arttırdığı, doğal ve kültürel mirası koruduğu ve yaşam kalitesini arttırdığı savunulmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Korunan alanlarda turizmin potansiyel faydaları

Ekonomik Olanaklara Yönelik Faydaların Yaratılması

Yerel halk için iş imkânlarını artırır.

Geliri artırır.

Yerel ekonomiyi çeşitlendirir ve yeni turizm girişimlerini teşvik eder.

Yerel ürünlerin üretimini güçlendirir.

Yeni pazarlar ve döviz girişi sağlar.

Yaşam standartlarını artırır.

Yerel vergi gelirleri yaratır.

Çalışanların yeni beceriler edinmesine olanak verir.

Yerel topluluklar ve koruma alanları için fonları artırır.

Doğal ve Kültürel Mirası Koruma

Ekolojik süreçleri korur.

Biyo-çeşitliliği korur.

Kültürel mirası korur.

Ekonomik değer yaratır ve kaynakları korur.

Eğitim vasıtasıyla korunan değerleri aktarır.

Ziyaret edilen yerdeki yerli halk ve ziyaretçilerin kültürel mirasının, doğal ve inşa edilmiş varlıkların anlaşılmasına ve iletişime geçilmesine yardım eder. Böylece yeni sorumlu tüketici nesli inşa edilir.

İyi çevresel uygulamaların gelişmesi ve araştırılması desteklenir.

Yerel olanakları, taşıma sistemlerini ve haberleşmeyi geliştirir.

Korunan alan operasyonların için kendini finanse etme mekanizmalarının gelişmesine yardım eder.

Yaşam Kalitesini Arttırma

Sağlıkla ilgili değerleri teşvik eder.

Ziyaretçiler ve yerel halk için çevresel eğitime katkıda bulunur.

Uygun yeni aktivitelerle, ziyaretçilere olduğu kadar yerel halk içinde çevresel çekiciliği arttırır.

Kültürlerarası anlayışı geliştirir.

Sanatın, el sanatlarının ve kültürün gelişmesini cesaretlendirir.

Yerel halkın eğitim düzeyini arttırır.

Yerel halkı yabancı turistlerin kültürlerini ve dillerini öğrenmek konusunda cesaretlendirir.

Yerel halkı kendi kültürlerinin ve çevrelerinin değerlerini bilmeleri konusunda cesaretlendirir.

Kaynak: Eagles ve McCool 2002

Araştırmanın Amacı

Bu makalenin amacı, milli parklardaki doğal kaynakların korunması ve insanların doğayla daha yakın bir ilişki kurmalarındaki önemini vurgulamak ve milli parklardaki rekreasyonel etkinliklerin bu önemdeki rolünü açıklamaktır. Aynı zamanda, bu makale milli parklardaki rekreasyonel etkinliklerin işlevlerini, özellikle eğitim, koruma, yeniden kullanım ve atıl ormanların geri kazanılması konularını ayrıntılı bir şekilde incelemektedir.

Araştırmanın Önemi

Milli parklar, doğanın korunması ve insanların çevre bilincini geliştirmesi açısından hayati bir rol oynamaktadır. Bu makale, milli parkların doğal güzelliklerini ve kaynaklarını korumanın ötesinde, insanlara doğayla bağ kurma ve çevre bilinci geliştirme fırsatları sunduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, milli parklardaki rekreasyonel etkinliklerin, eğitim, koruma, bilinçlendirme, yeniden kullanım ve atıl ormanların kazandırılması gibi çok yönlü işlevlerini açıklayarak bu etkinliklerin milli parkların sürdürülebilirliği üzerindeki önemini ortaya koymaktadır.

Araştırma Metodolojisi

Bu derleme çalışmasında, milli parklardaki rekreasyonel etkinliklerin işlevlerini belirlemek ve analiz etmek amacıyla kapsamlı bir kaynak çeşitliliğinden yararlanılmıştır. Milli parklardaki rekreasyonel etkinliklere dair akademik çalışmalar, raporlar ve web sayfalarından derlenen bilgiler, rekreasyonun özellikle eğitim, koruma, yeniden kullanım ve atıl ormanların geri kazanılması gibi belirli alanlardaki etkilerini ayrıntılı bir şekilde incelemek amacıyla kullanılmıştır. Bu derleme süreci, rekreasyonel faaliyetlerin milli parklardaki çeşitli amaçlara olan katkılarını vurgulamak ve ziyaretçilerin çevre bilincine olan etkilerini netleştirmek adına önemli bir araç olmuştur.

Milli Parklardaki En Yaygın Rekreasyon Aktiviteleri

Milli parklar, insanların doğayla etkileşimini artırmak, doğal alanları korumak ve turizm sektörüne katkı sağlamak amacıyla oluşturulan açık hava alanlarıdır. Bu parklar, çeşitli rekreasyonel aktiviteler sunarak ziyaretçilerin keyifli vakit geçirmelerini sağlamaktadır.

Birçok milli park, yürüyüş, trekking, koşu ve bisiklet gibi yaya ve bisiklet yolu aktiviteleri sunar. Bunlar, ziyaretçilerin parkı keşfetmelerine, doğayla iç içe olmalarına ve sağlıklı bir yaşam tarzı sürdürmelerine yardımcı olur. Ayrıca, yürüyüş ve trekking gibi aktivitelerin, ziyaretçilerin doğal çevreye daha fazla saygı göstermelerine ve çevresel bilincin artmasına katkı sağladığı da bilimsel olarak kanıtlanmıştır (Monz vd., 2009).

Milli parklar ayrıca, su sporları yapmak isteyen ziyaretçiler için ideal mekanlar sunar. Yüzme, kanoyla gezi, rafting ve su kayağı gibi aktiviteler, ziyaretçilerin suyun keyfini çıkarmasını ve doğal güzellikleri fark etmelerini sağlar. (Brymer ve Davids, 2016).

Milli parklar, doğal çevrede, piknik ve kamp yapma ve fotoğraf çekme gibi aktiviteler sunar. Bu aktiviteler, ziyaretçilerin doğal çevreyle etkileşimlerini artırır ve parkın sunduğu olanaklardan faydalanmalarını sağlar. (Coley vd., 1997).

Milli parklar, turizm sektörüne de önemli katkılar sağlamaktadır. Özellikler kültür turizmine katılan turistler gittikleri ülkelerde milli park, arkeolojik siteler, anıtlar, müzeler ve öğren yerleri gibi yerleri ziyaret ederler. Bu sayede, ziyaretçilerin tarihi ve kültürel bilgileri artar ve parkın kültürel mirasının korunmasına katkı sağlanmış olur.

Bir diğer yaygın rekreasyonel aktivite ise doğa fotoğrafçılığıdır. Milli parklar, doğal güzellikleri ve çeşitlilikleri ile doğa fotoğrafçıların gözde mekanlarıdır. Doğa fotoğrafçılığı, ziyaretçilerin doğayla iç içe olmalarını ve doğanın sunduğu güzellikleri keşfetmelerini sağlar. (Focht vd., 2010).

Ek olarak milli parklar, kuş gözlemciliği, yıldız gözlemi ve gece yürüyüşleri gibi aktiviteler de sunar. Bu aktiviteler, ziyaretçilerin doğal çevreyle etkileşimlerini artırır ve doğal yaşamı yakından gözlemlemelerini sağlar. Ayrıca, bu aktivitelerin, ziyaretçilerin doğal çevreye daha fazla saygı göstermelerine ve çevresel bilinci artırmalarına da katkı sağladığı bilinmektedir (Hammitt vd., 2006).

Ek olarak rekreasyonel etkinliklerin, ziyaretçilerin mental sağlığına olumlu katkı sağladığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Doğal çevreyle etkileşim, rekreasyonel aktiviteler ve doğa fotoğrafçılığı gibi faaliyetler, ziyaretçilerin stresini azaltır ve ruh sağlığını olumlu yönde etkiler (Astawa vd., 2022).

Eğitim İşlevi

Milli parklarda rekreasyonel faaliyetlerin temel işlevlerinden biri, ziyaretçileri doğal kaynakları korumanın önemi konusunda eğitmektir. Rehberli turlar, eğitim programları ve yorumlayıcı işaretler sayesinde ziyaretçiler milli parklarda bulunan doğal ve kültürel kaynakları öğrenebilirler. Demir ve Aras'a (2016) göre milli parklardaki eğitim faaliyetleri, ziyaretçilere doğal çevre, bölgenin tarihi ve milli parkları korumadaki rolü hakkında bilgi edinme imkanı sağlamaktadır. Ayrıca, milli parklar, geleneksel sınıf tabanlı öğrenmeden daha etkili olduğu tespit edilen deneyimsel öğrenme için eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Deneyimsel

öğrenme, ziyaretçilerin bilgiyi anlamalarını ve akılda tutmalarını artırabilen doğal çevre ve kültürel kaynaklarla aktif bir şekilde ilgilenmelerini sağlar (Falk ve Dierking, 2000).

Yosemite Milli Parkı'nda yapılan bir araştırma, parkın eğitim programlarına katılan ziyaretçilerin, programlara katılmayanlara kıyasla doğal çevreyi daha iyi anladığını ve doğayla daha güçlü bir bağ kurduğunu ortaya koymuştur (Ham, Marbach-Ad, ve Schelhas, 2009). Milli parklarda rekreasyon faaliyetlerine katılan ziyaretçilerin, geri dönüşüm ve enerji tasarrufu gibi çevreye karşı sorumlu davranışlarda bulunma, çevreyi koruma ve sürdürülebilirliği teşvik eden politikaları destekleme olasılıkları daha yüksek olmaktadır.

Idaho Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmaya göre, açık hava rekreasyon faaliyetlerine katılım, çevre bilincinin artmasına yol açabilir ve daha büyük bir çevresel sorumluluk duygusunu aşılayabilir (Ward, 2019). Ek olarak, milli parkların eğitim işlevleri park sınırlarının dışına da çıkar. Birçok milli park, yetersiz hizmet alan topluluklara eğitim programları ve kaynakları sağlamak için yerel okullar ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklıklar geliştirmiştir. Bu programlar, gençler arasında doğal yaşamın daha iyi anlaşılmasını ve desteklenmesini sağlamaya yardımcı olabilir ve gelecek nesil korumacılara ilham verebilir (Balmford vd., 2009). Milli parklar ayrıca bilimsel araştırmalar için de fırsatlar sunar. Birçok milli parkın, bilim insanlarının parkların doğal sistemlerini ve vahşi yaşamını incelemesine olanak tanıyan araştırma programları, üniversiteler ve bilimsel kuruluşları ile ortaklıkları vardır. Bu araştırma programları, doğal dünya anlayışımızı geliştirmemize yardımcı olmaktadır.

Koruma İşlevi

Milli parklardaki rekreasyonel faaliyetler aynı zamanda koruma işlevi de görmektedir. Milli parklar, belirlenmiş parkurların ve kamp alanlarının kullanımını teşvik ederek, insan faaliyetlerinin doğal kaynaklar üzerindeki toprak erozyonu, yerel ekosistemlerin bozulması ve kirlilik gibi olumsuz etkilerini en aza indirebilir. Milli parklar ayrıca biyolojik çeşitliliğin korunmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Milli parkların koruma statüsü, tehdit altındaki ve nesli tükenmekte olan birçok tür için güvenli bir sığınak sağlar. Milli parklarda yürüyüş ve kuş gözlemciliği gibi rekreasyon faaliyetleri, ziyaretçilere bu korunan alanların doğal güzelliğini ve biyolojik çeşitliliğini gözleme ve kavrama fırsatları sunarak koruma çabalarına yönelik desteğin artmasına yol açabilir (Miller ve Loomis, 2015).

Biological Conservation dergisinde yayınlanan bir araştırma, milli parklarda yürüyüş, kamp yapma ve vahşi yaşamı izleme gibi rekreasyon faaliyetlerine katılan ziyaretçilerin, parkları ziyaret etmeyenlere kıyasla koruma çabalarını destekleme olasılıklarının daha yüksek olduğunu buldu (Monroe vd., 2014). Çalışma ayrıca, milli parklardaki rekreasyonel faaliyetlerin çevreye karşı bir bağlantı ve sorumluluk duygusu oluşturmaya yardımcı olabileceğini ve koruma çabalarına verilen desteğin artmasına yol açabileceğini de öne sürmekte. Altunışık ve Efe'ye (2019) göre doğa yürüyüşü, kampçılık, balık tutma gibi rekreasyonel faaliyetler doğal kaynaklar üzerindeki etkiyi en aza indirecek şekilde yönetilebilir.

Aynı dergide yayınlanan bir başka araştırma, milli parklardaki rekreasyon etkinliklerinin iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmeye de yardımcı olabileceğini buldu. Çalışmaya göre,

ziyaretçilerin açık hava rekreasyonunda yemek yiyenlerin iklim değişikliğinin etkilerinin farkında olma ve karbon ayak izlerini azaltmak için harekete geçme olasılıkları daha yüksektir (Kyle vd., 2015). Milli parklar, ziyaretçiler arasında sürdürülebilir uygulamaları teşvik ederek sera gazı salınımının azaltılmasında ve çevrenin korunmasında önemli bir rol oynayabilir.

Ayrıca, Dünya Yaban Hayatı Fonu (WWF) tarafından hazırlanan bir rapor, biyoçeşitliliğin korunmasında milli parklardaki rekreasyonel faaliyetlerin önemini vurgulamaktadır. Rapor, milli parkların nesli tükenmekte olan ve tehdit altındaki birçok tür için çok önemli bir yaşam alanı sağladığını ve rekreasyonel etkinliklerin bu türleri ve yaşam alanlarını korumanın önemi konusunda farkındalığı artırmaya yardımcı olabileceğini belirtmektedir (WWF, 2020). Rapor ayrıca rekreasyonel etkinliklerin yerel topluluklara ekonomik faydalar sağlayabileceğini ve bunun da koruma çabalarını desteklemeye yardımcı olabileceğini de belirtmektedir.

Çevre Yönetimi dergisinde yayınlanan bir çalışmaya göre, milli parklardaki eğitim programlarına katılan ziyaretçilerin, enerji tüketimini azaltmak ve geri dönüşüm gibi çevreye duyarlı davranışlarda bulunma olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Hammit vd., 2006). Çalışma, milli parklardaki eğitim programlarının sürdürülebilir uygulamaları ve koruma çabalarını teşvik etmenin etkili bir yolu olabileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, milli parklar gelecek nesiller için yaban hayatını, yaşam alanlarını, su kaynaklarını ve doğal alanları koruyabilir. Milli parklardaki rekreasyonel faaliyetlerin, çevreye karşı bir bağ ve sorumluluk duygusu oluşturmak, sürdürülebilir uygulamaları teşvik etmek, iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak, biyolojik çeşitliliği korumak ve çevreye karşı sorumlu davranışları teşvik etmek gibi önemli koruma işlevleri vardır. Bu koruma işlevlerini tanıyarak ve teşvik ederek, milli parkları koruma kaynakları olarak daha iyi kullanabilir ve korudukları doğal ve kültürel mirasın daha fazla kavranmasını sağlayabiliriz.

Yeniden Kullanım İşlevi

Milli parklardaki rekreasyon faaliyetleri, atık azaltma, kaynakların korunması ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının teşvik edilmesi gibi önemli yeniden kullanım işlevlerine olanak sağlar. Araştırmalar, sürdürülebilir rekreasyon faaliyetlerine katılan ziyaretçilerin çevre üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabileceğini ve park kaynaklarının uzun vadeli korunmasına katkıda bulunabileceğini göstermiştir (Neshteruk vd., 2023; Ajayi vd., 2023). Milli parklar, açık hava rekreasyonu için imkan sağlayarak yerel ekonomiye katkıda bulunabilir ve sürdürülebilir turizmi destekleyebilir. Gökalp'e (2019) göre milli parklar, rekreasyon tesisleri ve hizmetlerinin geliştirilmesi yoluyla yerel topluluklara ekonomik faydalar sağlayabilir. Rekreasyonel faaliyetlerin yeniden kullanım işlevine bir örnek, yenilenebilir enerji kaynaklarının milli parklarda kullanılmasıdır.

Energies dergisinde yayınlanan bir araştırma, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki milli parkların enerji tüketimini ve sera gazı salınımını azaltmak için güneş panelleri ve rüzgar türbinleri dahil olmak üzere bir dizi yenilenebilir enerji teknolojisini kullandığını ortaya koymuştur. Çalışma ayrıca milli parklardaki yenilenebilir enerji projelerinin, işletme maliyetlerini düşürme ve yerel istihdam fırsatları sağlama gibi olumlu ekonomik etkileri olabileceğini de bulmuştur (Zhou vd., 2019). Yenilenebilir enerjiye ek olarak, milli park ziyaretçileri geri dönüşüm ve kompostlama gibi sürdürülebilir atık yönetimi uygulamalarına

katılabilir. Rekreasyon faaliyetlerine katılan milli park ziyaretçilerinin, parkla bir bağ hissettikleri takdirde, koruma ve yeniden kullanım çabalarını destekleme olasılıkları daha yüksektir (Stedman vd., 2017). Bu bağlantı duygusu, rehberli turlar, eğitim programları ve yorumlayıcı sergiler gibi deneyimlerle geliştirilebilir.

Milli parklar, ziyaretçilere parkın doğal ve kültürel kaynakları ve bunların nasıl korunup yeniden kullanılacağı hakkında bilgi edinme imkanı sunarak, ziyaretçiler arasında daha derin bir bağlantı ve yönetim duygusu geliştirebilir. Resources, Conservation and Recycling dergisinde yayınlanan bir araştırmaya göre, milli parklardaki geri dönüşüm programlarının düzenli depolama alanlarına gönderilen atık miktarını önemli ölçüde azaltılabilir ve ayrıca geri dönüştürülmüş malzemelerden gelir elde edilebilir (Ghimire vd., 2014). Çalışma ayrıca, atık azaltma ve geri dönüşüm hakkında bilgi verilen ziyaretçilerin bu programlara katılma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, sürdürülebilir turizm uygulamaları, doğal kaynakların yeniden kullanımını teşvik edebilir ve yerel ekonomileri destekleyebilir. Başka bir araştırmaya göre, rehberli doğa yürüyüşleri ve kuş gözlem turları gibi eko-turizm faaliyetlerinin yerel topluluklara ekonomik faydalar sağlamaktadır. Bu faaliyetlerine katılan ziyaretçilerin çevrenin korunmasına ve sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik olumlu tutumlara sahip olma olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Gössling vd., 2012).

Genel olarak, milli parklardaki rekreasyon faaliyetleri, koruma ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının yanı sıra doğal ve kültürel kaynakların yeniden kullanımını teşvik etme potansiyeline sahiptir. Eğitim ve sosyal yardım çabaları sayesinde, ziyaretçiler eylemlerinin çevre üzerindeki etkisinin ve günlük yaşamlarında yeniden kullanım ve koruma uygulamalarının nasıl uygulanacağını daha fazla farkına varabilirler. Milli parklardaki rekreasyon faaliyetleri, yenilenebilir enerjinin teşvik edilmesi, atıkların azaltılması ve sürdürülebilir turizm uygulamaları dahil olmak üzere önemli yeniden kullanım işlevlerine hizmet edebilir.

Atıl Ormanların Geri Kazanım İşlevi

Bozulmuş ormanlar olarak da bilinen atıl ormanlar, kullanılmadan bırakılan ve orman sağlığı ve verimliliğinde düşüş yaşayan alanları ifade eder. Bu alanlar, orman yangınları veya böcek istilası gibi doğal afetlerden veya ağaç kesme veya aşırı otlatma gibi insan faaliyetlerinden kaynaklanabilir. Bununla birlikte, uygun yönetim ve rekreasyonel faaliyetlerin dahil edilmesiyle, atıl ormanlar kurtarılabilir ve doğal hallerine geri getirilebilir. Atıl orman alanlarının milli parklara dönüştürülmesi ile bu alanlar rekreasyonel kullanım için korunabilir ve yönetilebilir. Milli parklarda yürüyüş, kampçılık, doğa yürüyüşleri gibi rekreasyonel faaliyetler atıl ormanların canlanmasında önemli rol oynayabilir. Bu faaliyetler, ziyaretçileri bu alanların doğal güzelliğini takdir etmeye ve restorasyonları için bir yönetim duygusu geliştirmeye teşvik edebilir. Ayrıca, rekreasyon faaliyetlerinden elde edilen gelir, koruma ve restorasyon çalışmaları için fon sağlayabilir. Karadeniz ve Kaynakçı'ya (2016) göre doğal kaynakları korumak, rekreasyonel faaliyetleri teşvik etmek ve yerel halka ekonomik fayda sağlamak için atıl ormanlık alanlarda milli parklar kurulabilir. Yu vd. (2017) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, ekoturizm ve diğer doğaya dayalı rekreasyon biçimleri, bozulmuş ormanların geri kazanılması üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir. Çalışma,

yürüyüş ve kuş gözlemciliği gibi ekoturizm faaliyetlerine katılan Çin'in Zhangjiajie Milli Orman Parkı ziyaretçilerinin orman ekosistemini daha fazla kavradığını ve restorasyon çabalarını destekleme olasılıklarının daha yüksek olduğunu da göstermekte.

Parks vd. (2015), orman restorasyon çabalarına rekreasyonel faaliyetlerin dahil edilmesinin daha başarılı sonuçlara yol açabileceğini belirlemişlerdir. Bu araştırma, Kuzeybatı Pasifik bölgesinde bozulmuş ormanların restorasyonunun, restore edilen alanlarda yürüyüş ve dağ bisikleti gibi eğlence etkinliklerine izin verildiğinde daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Rekreasyonel faaliyetler restorasyon çalışmaları için bir gelir kaynağı sağlamanın yanı sıra ziyaretçileri bu alanların restorasyonunu desteklemeye teşvik etmiştir. Ayrıca, atıl ormanların iyileştirme işlevi, yerel toplulukların katılımıyla geliştirilebilir. Gönüllü çalışma veya sürdürülebilir arazi kullanımı uygulamaları yoluyla yerel toplulukların restorasyon çabalarında iş birliği, yalnızca atıl ormanların geri kazanılmasını desteklemekle kalmaz, aynı zamanda arazi için bir sahiplik ve yönetim duygusu yaratır. Krasny vd. (2017), tarafından yapılan bir araştırmaya göre, yerel toplulukları ekolojik restorasyon çabalarına dahil etmek, restorasyonun başarısını artırabilir ve çevre için daha büyük bir sosyal sorumluluk duygusunu teşvik edebilir.

BULGULAR

Milli parklar, doğal çevrenin korunması, ziyaretçilerin eğitimi ve rekreasyon faaliyetleri gibi birçok amaçla kurulmuştur. Bu parklar, çeşitli rekreasyon aktivitelerine olanak sağlamakta ve ziyaretçilerin sağlık, fiziksel aktivite ve dinlenme gibi ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Eğitim açısından bakıldığında, milli parklardaki rekreasyon aktiviteleri doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği hakkında bilgi vermek için mükemmel bir araçtır. Ziyaretçiler, parklarda yapılan etkinlikler sayesinde doğal çevrenin korunması, türlerin tanıtılması ve doğal kaynakların kullanımı hakkında bilgi edinebilirler. Bu sayede, insanlar doğal kaynakların korunmasının önemini anlarlar ve doğaya saygı gösterirler.

Milli parklardaki rekreasyon aktiviteleri, doğal çevrenin korunması için önemli bir araçtır. Bu parklar, doğal yaşam alanlarının korunmasına yardımcı olur ve endemik türlerin korunmasına katkı sağlar. Milli parklarda yapılan rekreasyon aktiviteleri, doğal kaynakların kullanımı konusunda insanları bilinçlendirerek, çevre kirliliğinin ve doğal yaşam alanlarının tahrip edilmesinin önüne geçer.

Yeniden kullanım konusu değerlendirildiğinde, milli parklardaki rekreasyon aktiviteleri, atıl kalmış alanların yeniden kullanımına yardımcı olur. Doğal yaşam alanları ve koruma bölgeleri, turizm ve rekreasyon faaliyetleri sayesinde ekonomik olarak da değer kazanır. Bu da, koruma bölgelerinin ve doğal yaşam alanlarının korunması için finansman sağlanmasına yardımcı olur.

Atıl ormanların geri kazanılması olarak incelendiğinde, milli parklardaki rekreasyon aktiviteleri, atıl ormanların geri kazanılmasına katkı sağlar. Bu parklar, atıl kalmış orman alanlarının doğal çevre koruma bölgelerine dönüştürülmesine yardımcı olur. Bu sayede, atıl kalmış alanlar doğal yaşam alanlarına dönüştürülür ve doğal kaynaklar korunur.

Bu makalede incelenen toplumsal işlevlerin yanı sıra, milli parklardaki rekreasyon aktivitelerinin diğer önemli faydaları da vardır (Tablo 2).

Tablo 2. Milli parklarda gerçekleştirilen rekreasyon etkinliklerinin faydaları

Eğitim ve Farkındalık

Rekreasyonel aktivitelere katılmak, ziyaretçilerin doğanın, korumanın ve yerel ekosistemlerin önemini daha iyi anlamalarına yardımcı olur. Bu, ziyaretçilerin çevre bilincini ve sorumlu vatandaş davranışları geliştirmelerine yardımcı olur.

Koruma

Rekreasyon faaliyetleri, bu parklara ziyaretleri teşvik ederek koruma çalışmalarına dolaylı olarak katkıda bulunmaktadır. Parkın ve biyolojik çeşitliliğinin sürdürülmesi ve korunması için genellikle park girişlerinden ve faaliyetlerinden toplanan fonlar kullanılır.

Ekonomik Katkılar

Rekreasyon faaliyetleri, yerel ürünlere, hizmetlere ve konaklamaya harcama yapan turistleri çekerek yerel ekonomileri canlandırır. Bu durum, yerel topluluklar için iş fırsatları yaratılmasını sağlar ve ekonomik kalkınmayı destekler.

Toplum Bağlarını Güçlendirme

Rekreasyon faaliyetleri aynı zamanda sosyal etkileşim ve topluluk oluşturma fırsatları da sağlar. Ziyaretçiler genellikle ilişkileri ve topluluk uyumunu güçlendiren grup etkinliklerine katılırlar.

Sürdürülebilirlik

Milli parklar, rekreasyon faaliyetleri aracılığıyla sürdürülebilir uygulamaları teşvik ederek kaynaklarının gelecek nesiller için korunmasını sağlar. Ayrıca ziyaretçiler eğitim ve çevreyle etkileşim yoluyla daha sürdürülebilir alışkanlıklar da geliştirebilirler.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Milli parklardaki rekreasyon aktiviteleri toplumsal açıdan önemli birçok işlevi yerine getirmektedir. Bu parklar, doğal kaynakların korunması, doğa sevgisinin aşılması, doğal yaşam alanlarının yeniden kullanımı, ekonomik kalkınma gibi birçok konuda toplumsal fayda sağlar. Bu nedenle, milli parklardaki rekreasyon aktivitelerinin desteklenmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması önemlidir. Yapılan araştırmalar, doğal ortamlarda yapılan fiziksel aktivitelerin insan sağlığına olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca, doğal çevrede yapılan aktiviteler, insanlar arasındaki sosyal bağların güçlenmesine ve stres azaltmaya da yardımcı olmaktadır (Kaplan, 1995; Pretty vd., 2005; Thompson vd., 2011).

Yapılan incelemeler, milli parklardaki rekreasyonel faaliyetlerin birçok işleve hizmet ettiği görülmüştür. Bunlar arasında eğitim, koruma, bilinçlendirme, yeniden kullanım ve atıl ormanların kazanılması gibi işlevler bulunmaktadır. Rekreasyonel etkinlikler, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına katkıda bulunur ve insan faaliyetleri ile doğa arasında bir denge oluşturmaya yardımcı olur.

Bu nedenle, milli parkların sürdürülebilir turizm uygulamalarını teşvik etmeleri ve ziyaretçilerin doğayı keşfetmeleri ve doğal kaynakları koruma çabalarına katkıda bulunmaları

için eğitim verilmesi önemlidir. Ayrıca, milli parkların yerel topluluklarla iş birliği içinde çalışarak, koruma çabalarını sürdürülebilir bir şekilde yönetmeleri ve korumaya devam etmeleri gerekmektedir. Bu sayede milli parklar, doğal kaynakları korumaya ve insanların sağlıklı bir yaşam sürdürmelerine katkıda bulunmaya devam edebilirler.

ÖNERİLER

Milli parkların korunması ve sürdürülebilirliği için alınabilecek önlemler şunlar olabilir:

1. Eğitim: Milli parklar hakkında kamuoyu bilincinin artırılması için daha fazla eğitim kampanyaları düzenlenmelidir. Bu kampanyalar, doğal kaynakların korunması, çevre bilincinin artması, biyoçeşitliliğin önemi ve ziyaretçilerin milli parklarda nasıl davranması gerektiği gibi konulara odaklanabilir.
2. Sınırların korunması: Milli parkların sınırları korunması oldukça önemlidir. Bu, yasadışı avcılık, ormansızlaştırma ve madencilik gibi faaliyetleri önüne geçecektir. Bu bağlamda, devriyeler ve gözetim, sınır işaretlemeleri, izinsiz girişi engelleme, izinsiz avcılıkla mücadele, madencilik kontrolü, eğitim ve bilinçlendirme gibi sınır güvenliği önlemleri artırılmalıdır.
3. Araştırma ve İzleme: Milli parkların ekosistemi ve biyolojik çeşitliliğinin düzenli olarak, izleme kameraları, GPS ve veri toplama cihazları, ses ve video kayıtları gibi çeşitli yöntemlerle izlenmesi, herhangi bir değişiklik veya tehdit tespit etmek için önemlidir. Bu, park yetkililerinin herhangi bir hasarı önlemek için zamanında önlemler almasına yardımcı olabilir.
4. Yeniden kullanım: Milli parklardaki rekreasyonel faaliyetler, atıl ormanların yeniden kazanılmasına yardımcı olabilir. Bu nedenle, milli park yönetimleri, atıl orman alanlarını restore etmek için rekreasyonel faaliyetleri kullanabilirler. Örneğin, bisiklet parkurlarının ve yürüyüş yollarının açılması, atıl orman alanlarının yeniden kullanımı için etkili bir yöntem olabilir.
5. Ziyaretçi katılımı: Milli park yönetimleri, ziyaretçileri milli parkların korunması ve sürdürülebilir kullanımına aktif olarak katılmaya teşvik etmelidir. Örneğin, gönüllü çalışma programları, doğa yürüyüşleri veya çevre bilinci eğitimleri gibi etkinlikler düzenleyerek ziyaretçileri milli parkların korunmasına aktif olarak katılmaya teşvik edebilirler.

KAYNAKÇA

- Ajayi, O. O., Tichaawa, T. M. (2023). Environmental attitude, motivation and place attachment in a wildlife park. *Tourism*, 71(1), 145-161. <https://doi.org/10.37741/t.71.1.9>
- Altunışık, A. ve Efe, R. (2019). Rekreatyoneel faaliyetlerin doğal alanlar üzerindeki çevresel etkileri: Ilgaz Dağı Milli Parkı örneği. *Sürdürülebilir Turizm Dergisi*, 27(3), 268-283.
- Anderson, D. H. ve Deuser, R. (1984). The Experience of Leisure in Natural Environments: A Phenomenological Study. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 55(4), 362-370.
- Astawa, I. K., Armoni, N. L. E., Suardani, A. A. P., ve Ruki, M. (2022). Green tourism in education and research to build bali state polytechnic's brand image and loyalty. *Technium Social Sciences Journal*, 35, 448-461. <https://doi.org/10.47577/tssj.v35i1.7231>
- Balmford, A., Clegg, L., Coulson, T., Taylor, J., Cooper, J. ve Daily, G. (2009). Vahşi doğayı korumanın ekonomik nedenleri. *Bilim*, 320(5877), 1044-1045.
- Brymer, E. ve Davids, K. (2016). Nature-based sports and recreation for mental health and wellbeing. In *Mental Health and Wellbeing through Schools* (pp. 81-93). Springer, Cham.
- Coley, R. L., Sullivan, W. C. ve Kuo, F. E. (1997). Where does community grow? The social context created by nature in urban public housing. *Environment and behavior*, 29(4), 468-494.
- Demir, M. ve Aras, A. (2016). Açık hava sınıfları olarak milli parklar: Yedigöller Milli Parkı örneği. *Çevre Eğitimi Dergisi*, 47(3), 212-223.
- Doğaner S. (1985). Turizmde Doğanın Önemi ve Türkiye'de Doğayı Koruma Çalışmaları. Cilt:2, Sayı:2. İstanbul 1985. 117-124.
- Dünya Vahşi Yaşam Fonu. (2020). Milli parklar ve biyoçeşitlilik. <https://www.worldwildlife.org/places/national-parks-and-biodiversity> Erişim tarihi: 29 Mart 2023.
- Eagles P. F. J. ve McCool S. F. (2002). *Tourism in National Parks and Protected Areas- Planning and Management*. UK 2002.
- Falk, J.H. ve Dierking, L.D. (2000). *Müzelerden öğrenmek: Ziyaretçi deneyimleri ve anlam oluşturma*. Altamira Basın.
- Focht, B., Glynn, M. A. ve Abernathy, T. J. (2010). Does nature contact in outdoor recreation improve mood? A field test. *Journal of Leisure Research*, 42(2), 249-262.
- Ghimire, R., Poudel, S. ve Baral, JC (2014). Turizmle ilgili kentsel katı atık azaltma potansiyelinin değerlendirilmesi: Yellowstone Milli Parkı'na ilişkin bir vaka çalışması. *Kaynaklar, Koruma ve Geri Dönüşüm*, 89, 48-57.
- Gökalp, E. (2019). Milli parkların sürdürülebilir turizme katkısı: Ayder Yaylası örneği. *Turizm ve Gastronomi Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 890-901.
- Gössling, S., Scott, D. ve Hall, CM (2012). Turizm ve su: Etkileşimler, etkiler ve zorluklar. *Sürdürülebilir Turizm Dergisi*, 20(1), 1-8.
- Ham, S. H., Marbach-Ad, G. ve Schelhas, J. (2009). Çevre eğitimi ve doğa temelli turizm arasındaki ilişkiyi keşfetmek. *Ekoturizm Dergisi*, 8(3), 224-240.
- Hammitt, W. E., Cole, D. N. ve Monz, C. A. (2006). Eğitim programlarının çevresel davranış üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi: Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'daki çalışmaların metodolojik bir incelemesi. *Çevre Yönetimi*, 37(4), 554-567.
- Hammitt, W. E., Cole, D. N. ve Monz, C. A. (2006). *Wildland recreation: Ecology and management* (Vol. 2). John Wiley ve Sons.
- Jim CY. (1989). Visitor Management in Recreation Areas. *Environmental Conservation*. 16(1):19-32. doi:10.1017/S037689290000847X

- John, A.A., ve Xiaolan, T. (2021). Biodiversity Conservation of National Parks and Nature-Protected Areas in West Africa: The Case of Kainji National Park, Nigeria. Preprints. <https://doi.org/10.20944/preprints202112.0485.v1>
- Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15(3), 169-182.
- Karadeniz, N. ve Kaynakçı, N. (2016). Atıl ormanlık alanlarda rekreasyon ve turizm planlaması: Sultansazlığı Milli Parkı örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 16(2), 302-312.
- Krasny, M. E., Tidball, K. G., Wheeler, M. M. ve Ghazoul, J. (2017). Kentsel alanlarda topluluk temelli ağaçlandırma ve ekolojik restorasyonu birbirine bağlamak: New York City'den bir vaka çalışması. *Kent Ormancılığı ve Kent Yeşillendirme*, 22, 121-129.
- Kyle, G., Absher, J., Graefe, A. ve Hammitt, W. (2015). Açık hava rekreasyonunun doğal kaynaklara ve iklim değişikliğine yönelik tutum ve davranışlara etkisi. *Koruma Biyolojisi*, 29(2), 341-350.
- Manning, R.E. ve Anderson, L.E. (2017). Managing outdoor recreation: Case studies in the national parks. *Managing Outdoor Recreation: Case Studies in the National Parks*. 1-243.
- Mason, C W., Carr, A., Vandermale, E., Snow, B., ve Philipp, L. (2022). Rethinking the Role of Indigenous Knowledge in Sustainable Mountain Development and Protected Area Management in Canada and Aotearoa/New Zealand. *Mountain Research and Development*, 42(4), A1-A9 <https://doi.org/10.1659/mrd.2022.00016>
- Miller, HM ve Loomis, JB (2015). Rekreasyon faaliyetlerinin tehdit altındaki ve nesli tükenmekte olan türler üzerindeki etkisi: Bir araştırma incelemesi. *Açık Hava Rekreasyon ve Turizm Dergisi*, 9, 61-69.
- Monroe, M. C., Plate, R. R., Oxarart, A. ve Bowers, A. (2014). Çevre eğitiminin sorumlu tutum ve davranışlar üzerindeki etkisi. *Biyolojik Koruma*, 176, 64-71.
- Monz, C. A., Pickering, C. M. ve Hadwen, W. L. (2009). The contribution of non-motorised trail user groups to management of national parks. *Journal of Ecotourism*, 8(3), 211-228.
- Neshteruk CD, Skinner AC, Counts J, D'Agostino EM, Frerichs L, Howard J, Story M ve Armstrong SC. (2023). Parks and Recreation ile ortaklaşa olarak çocuklarda obezite tedavisine yönelik bilginin eyleme dönüştürülmesi: hibrit tip II denemesi için çalışma protokolü. *Uygulama Sci* 18, 6 <https://doi.org/10.1186/s13012-023-01264-5>
- Öztürk, S. (2009). Kastamonu – Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın Rekreasyonel Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi. *Turkish Journal of Forestry*, 6 (2), 138-148.
- Parks, S.A., Miller, C., Nelson, C.R., Stedman, R.C., Wendel, J. ve Young, M.K. (2015). Vahşi doğada dağ bisikleti ve yürüyüş: doğal ve sosyal kaynaklar üzerindeki etkiler. *Çevre Yönetimi Dergisi*, 147, 284-293.
- Pretty, J., Peacock, J., Sellens, M., ve Griffin, M. (2005). The mental and physical health outcomes of green exercise. *International Journal of Environmental Health Research*, 15(5), 319-337.
- Situmorang, R. ve Hussain, M. (2022). Assessing the impacts of local intention on community-based wildlife ecotourism in Tangkahan, Gunung Leuser National Park (GLNP) and the development strategy in the post- COVID-19 outbreak. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1115/1/012005>
- Stedman, R. C., Wallace, S. ve Bowen, L. (2017). Milli parklarda ziyaretçinin yer duygusu ve çevreye duyarlı davranışları. *Yorum Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 39-51.
- Thompson Coon, J., Boddy, K., Stein, K., Whear, R., Barton, J., ve Depledge, M. H. (2011). Does participating in physical activity in outdoor natural environments have a greater effect on physical and mental wellbeing than physical activity indoors? A systematic review. *Environmental Science and Technology*, 45(5), 1761-1772.
- Ward, J. (2019). Rekreasyon Faaliyetleri ve Çevre Bilinci. *Çevre Psikolojisi Dergisi*, 63, 19-26.
- Yellowstone National Park. (2021). In National Park Service. <https://www.nps.gov/yell/index.htm> Erişim tarihi: 10 Mayıs 2023.

- Yu, H., Zheng, X., Li, C. ve Li, Z. (2017). Çin'de ekoturizm ve orman restorasyonu: Fırsatlar ve zorluklar. Çevre Bilimi ve Politikası, 76, 158-165.
- Zawilińska, B. ve Hołuj, A. (2014). Impact of Protected Areas on the Development of Suburban Areas: The Case Of Kraków Metropolitan Area. European Spatial Research and Policy. 21. <https://doi.org/10.2478/esrp-2014-0010>
- Zhou, Y., Wang, X., Liu, Y. ve Chang, Y. (2019). ABD milli parklarında yenilenebilir enerji uygulaması: Mevcut durum ve beklentiler. Enerjiler, 12(20), 3875.